

125 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА ВЛАДИМИР ДИМИТРОВ-МАЙСТОРА АПОТЕОЗ НА БЪЛГАРСКИЯ ДУХ

ТЕКСТ: ЛОРА ВЛАДИМИРОВА, СНИМКИ: АРХИВ

Трудно можем да посочим в българското изкуство по-интересна, по-оригинална и по-възбуждаща личност от Владимир Димитров-Майстора. Хората, които го познаваха, го възприемаха като току-що слязъл от стените на средновековна църква светия. Когато вървеше по улиците, казваха те, всички обръщаха глави, за да видят необикновено издължената му фигура, главата му с посребрени коси и дългата, почти до пояс брада. А вгледаха ли се в очите му – мъдри и някак вгълбени в себе си, не можеха да не повярват в легендите, които се разказваха за неговото великодушие, милосърдие, доброта и справедливост. Но най-възбуждащата легенда бе неговото творчество, обезсмъртило българския бит и душевност.

“Ако сега бих могъл да започна наново, бих отишъл пак там при земята, при хората. Може да наречете това както искате – агавизъм, инстинкт на селянин и обикновена привързаност. И все пак целият този сбор ще бъде само част от цялата истина за чудната, за привлекателната сила на моя роден край”, ще каже Майстора в един от последните си разговори. На родния край, на българската земя и на нейните хора Владимир Димитров-Майстора посвети себе си и творбите си. За него те бяха всичко. За нас – наследство, с което се гордеем.

СРЕДАТА НА БЪДЕЩИЯТ ХУДОЖНИК

Владимир Димитров-Майстора е роден на 1 февруари 1882 г. в с. Фролош, Дупнишко. Баща му е бил човек с буден ум, с живи интереси и артистични способности, но рядко непрактичен. Работил като дребен общински служител с минимални доходи. Една злополука, когато художникът е още малко дете, прави бащата инвалид и прехра-

ната на семейството пада върху плещите на майката. И на Владимир, който още от юношеските си години работи ту като кръчмарски прислужник, ту като бояджия, ту като слуга по богатите къщи в Кюстендил, където семейството се е преселило да живее. Там през 1898 г. става писар в Окръжния съд, което изцяло променя живота му. В кюстендилския окръжен съд бъдещият художник за пръв път попада в средата на културни и интелигентни хора, каквито по това време се срещат и в малките градове. Някои от тях – поетът Емануил Попдимитров и местният стихоплетец Никола Атанасов – му стават добри приятели. В тяхното и на други местни интелигенти обкръжение той разгръща и собствените си творчески сили и предразположения – в свободното си време рисува.

САМОСТОЯТЕЛНА ИЗЛОЖБА

Това са първите му творби – портрети на чиновници от съда, на съдии, адвокати

и подсъдими. Купува си и специален скициник (дотогава е рисувал върху стара хартия или по тегтерите за съдебните протоколи) и бързо го запълва. Не само с портретни рисунки, но и с пейзажи от околностите на града или битови сцени от близките села. Тях той показва през лятото на 1903 г., когато чиновниците от съда му уреждат самостоятелна изложба. И по-късно, през есента на същата година, със събраните от тях пари, той заминава за София, за да учи в тогавашното рисувално училище. И за да не харчи излишно от подареното му, извървява пътя от Кюстендил до столицата, който е повече от 100 км., пеша.

ПЪРВИ УЧИТЕЛИ И ПЪТУВАНИЯ

В Рисувалното училище постъпва отначало като извънреден ученик. Първите му учители са Петко Клисуров – по рисуване, Жеко Спиридонов – по моделиране и Антон Митов – по история на изкуството. По-късно е приет

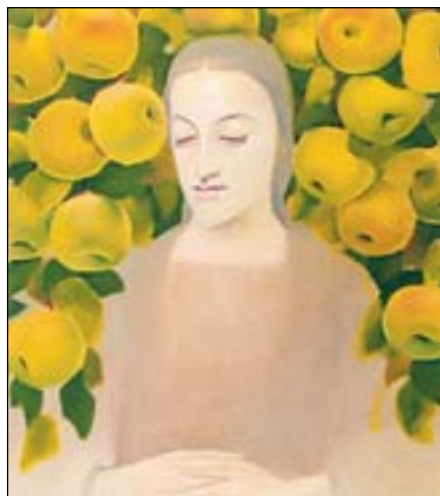
в специалния клас по живопис при Иван Мърквичка. Работи упорито и като отличен студент получава през 1908 г. награда – пътуване до Русия. Посещава Одеса, Москва, Петербург, където за първи път влиза в досег с изкуството на големи художници. Жаждата да пътува, да види галерии и музеи, да посещава страни с голямо изкуство не ще напусне Владимир Димитров-Майстора през целия му живот. Същата година той посещава Цариград, а на следващата – с трудно спестени пари – заминава за Венеция. Пътува като беден турист, буквално изгладувайки пътешествията си, но това не го вълнува – той мечтае да види нови страни и култури, да влезе в досег с европейското изкуство и нищо не ще го спре.

МАЙСТОРА – УЧИТЕЛ

През 1910 г. Владимир Димитров-Майстора завършва Рисувалното училище и получава званието “художник”. Получава и другото си име – Майстора, дадено му от неговите състуденти не само, защото се е отличавал от тях с по-големите си способности и талант, но и защото сам често си е служил с това обръщение. И към тях, и към себе си. Завършването на училището поставя пред младия художник вечния проблем – сега накъде. Разбира се – към рисуването, към изкуството. Но как да се реши простият въпрос за ежедневно съществуване. И след година на мъчителни размисли той приема да учителства в Свищовската търговска гимназия като преподавател по ... гимнастика и красноречие. Но има време да рисува, успява да спести малко пари и да пътува до Берлин, Мюнхен, Дрезден, Виена. Годината е вече 1912 г. Избухва Балканската война. мобилизиран е и участва в нея като военен художник. От това време датират множество рисунки, скици и етюди, работени с молив и в тушова техника с перо. Тези рисунки, както и направеното през Първата световна война, в която Майстора е отново военен художник, са многобройни и интересни с персонажите си – българските селяни, принудени да станат войници.

СВОБОДЕН ХУДОЖНИК

След края на войната Майстора поема несигурния живот на “свободен” художник. Пък и едва ли има друг избор – разорена България не може да предложи много. Редят се дни, месеци и години на полугладно съществуване. Но и на трескава творческа работа, увенчана през 1922 г. с голяма изложба в галерията на тогавашния манеж – сега на това място в София е сградата на Народната библиотека. Изложбата има голям успех – не само с утвърждаването на Майстора като значим творец и водеща фигура в българското изобразително изкуство, но и в материален аспект. Почти всички изложени картини са откупени и с припечелените от тях пари художникът заминава отново за Италия – този път в Рим. Там той се запознава с богатия американски колекционер

Крейн, събитие, изиграло колкото положителна, толкова и отрицателна роля в живота му. Крейн предлага четиригодишен договор с условното художникът да рисува само за него. Договорът освобождава Майстора от грижите за насъщния, но същевременно лишава българското изобразително наследство от над 200 картини и множество графични творби, станали притежание на американеца.

В ШИШКОВЦИ

Завърнал се в България, Майстора се установява в село Шишковци, където живее и рисува от 1924 до 1930 г., когато Крейн прекъсва договора. Отново художникът е изправен пред проблема за насъщния и приема учителско място в Трета мъжка гимназия в София. По-късно е командирован в Министерството на народното просвещение като свободен художник. Това е нещо като синекурна длъжност, която му позволява да се върне в Шишковци. И да рисува до края на жизнения си път през 1960 г. По принцип Владимир Димитров-Майстора не подписва своите творби. “Народното изкуство не е подписано, а е голямо. Това е важното”, казваше той. Това затруднява датирането на творчеството му, но изследователите му определят няколко важни моменти в него – първите рисунки в Кюстендилския окръжен съд, подсказващи въпреки явната си наивност, умение да се долавя прилика и да се скрепя характер; творби от Рисувалното училище („Пейзаж в крайните квартали”, “Глава на старец”, портрети на Чехларов и Чехларова); ранните му творби след завършването на училището (“Размисъл”, “Вуйчо ми”, “Циганка”, “Баща ми”, “Майка ми”); военните рисунки (“Походи”, “Ранени”, “На почивка в Белица”).

Това са първите стъпки в едно извисяващо се изкуство, чийто своеобразен връх са творбите, посветени на земята и нейните хора. За Майстора селският човек и преди всичко селската жена в тяхната най-близка и съкровена връзка с природната среда са неизчерпаем източник на вдъхновение и носят ярко изразен български характер. Многобройните женски образи, изписани по натура, не носят собствените си имена, а имат най-общии названия – “Мома от с. Шишковци”, “Момиче”, “Мома сред ябълки”, “Селянка”, “Селянка на фон от круши”...

Това са творби с подчертан обобщаващ характер. Както и цялото творчество на Майстора те символизират “безкрайността” на българското национално битие, вечната красота на българката, вечното и обновително начало в живота и в природата, символичното единство между човека, труда, земята и нейните багри – червени, жълти, златисти, зелени, черно-кафяви. Тези образи и багри греят в творбите на Майстора с несекващото очарование на неговия талант – самобитен, оригинален, български. ■